

NORGES HØYESTERETT

Den 15. september 2017 avsa Høyesterett dom i

HR-2017-1782-A, (sak nr. 2017/400), sivil sak, anke over dom,

Idium AS (advokat Ørjan Salvesen Haukaas – til prøve)

mot

Nordisk Utleie AS (advokat Magnus Stray Vyrje – til prøve)

S T E M M E G I V I N G :

- (1) Dommer **Falch**: Saken gjelder spørsmål om avtale er inngått, og om den ene avtaleparten i tilfelle er ubundet etter reglen om tilbakekall av løfter re integra.
- (2) Nordisk Utleie AS og Idium AS forhandlet i perioden 28. til 30. april 2014 om å inngå en avtale, som innebar at Idium skulle utvikle en internettside med publiseringsløsning for Nordisk Utleie. Nordisk Utleie var den gang et nystartet selskap, som fra juni 2014 skulle tilby nettbasert utleie av maskiner og andre anleggsaktiva.
- (3) Partene møttes 28. april 2014. Dagen etter oversendte Idium "tilbud" til Nordisk Utleie på e-post. Tilbudet inneholdt en nærmere presentasjon av publiseringsløsningen, oversikt over designtemaer for nettsider, beskrivelse av leveranseprosessen, beskrivelse av produkt og tjenester, omtale av serviceavtale, estimat for bruk av konsulenttimer og pristilbud. Vedlagt var også Idiums standardvilkår som i noen grad var tilpasset særskilt. Nederst i tilbudet, mellom overskriften "[a]ksept av tilbud" og signaturfeltet, fremgikk:

"Vi håper tilbudet gir tilstrekkelig informasjon til å treffe en beslutning om å innlede et samarbeid med Idium. Signert tilbud anses som en avtale mellom kunden og Idium AS."
- (4) Dagen etter, den 30. april 2014, hadde partene kontakt på e-post og telefon. Idium formidlet da et sterkt ønske om å inngå avtale samme dag, slik at selskapet kunne fakturere og inntektsføre avtalen i april måned. Om kvelden dreide forhandlingene seg

særlig om prisen. Etter å ha oversendt "oppdatert" tilbud, skrev Idium på e-post kl. 21.40: "Som avtalt på telefonen får dere fast pris på prosjektet". Fem minutter senere svarte Nordisk Utleie:

"Den er grei, da aksepterer vi tilbudet."

- (5) Idium sendte allerede samme kveld faktura, med krav om betaling av 181 587,50 kroner innen 20. mai 2014. Idium har senere erkjent at beløpet var for høyt.
- (6) Lagmannsretten har lagt til grunn at partene, i forhandlingene, ble enige om å holde oppstartsmøte 2. mai 2014. Møtet fant ikke sted. Nordisk Utleie tok flere ganger i løpet av den neste uken kontakt, både på telefon og e-post, for å beramme møte. Fredag 9. mai 2014 lovt Idiums kontaktperson å ringe tilbake den påfølgende mandagen.
- (7) Den 10. mai oversendte Nordisk Utleie e-post, hvor det blant annet fremgikk:

"Nordisk Utleie AS takker nei til videre samarbeid med Idium."

- (8) Selskapet viste dels til at det var "useriøst" av Idium å sende faktura før avtale var signert, en faktura som attpåtil var uriktig. Og dels viste selskapet til den manglende oppfølgingen fra Idiums side de siste ti dagene. Dette hadde medført at Nordisk Utleie "ikke har tillit til at dere kan gjennomføre vårt web prosjekt etter våre forventninger".
- (9) Idium fastholdt at det forelå bindende avtale, krevde erstatning for den positive kontraktsinteressen og fikk delvis medhold i Oslo forlikråd. Nordisk Utleie stevnet så Idium for Oslo tingrett, som 30. desember 2015 avsa dom med denne domsslutningen:

"1. Nordisk Utleie AS frifinnes.

2. Idium AS dømmes til å betale Nordisk Utleie AS' sakskostnader med kr. 27 150."

- (10) Tingretten bygget på at det ikke var inngått bindende avtale.
- (11) Idium anket til Borgarting lagmannsrett, som 6. februar 2017 avsa dom med denne domsslutningen:

"1. Anken forkastes.

2. I sakskostnader for lagmannsretten betaler Idium AS 86 400 – åttisekstusenfirehundre – kroner til Nordisk Utleie AS innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen."

- (12) Lagmannsretten bygget på at det var inngått bindende avtale, men at Nordisk Utleie var ubundet etter regelen om tilbakekall av løfter re integra.
- (13) Idium har anket til Høyesterett over rettsanvendelsen. Det er i saksforberedende møte avklart at erstatningsspørsmålet ikke skal behandles nå.
- (14) Den ankende part, *Idium AS*, har i korthet gjort gjeldende:

- (15) Bindende avtale ble inngått ved at Nordisk Utleie 30. april 2014 aksepterte tilbudet. Da var partene enige om de vesentligste vilkårene, og Nordisk Utleie tok intet forbehold. Fra Idiums side var det ikke tatt signaturforbehold.
- (16) Nordisk Utleie hadde ikke anledning til, den 10. mai 2014, å trekke tilbake sin aksept. Den såkalte re integra-regelen åpner ikke for det. Tilbaketrekningen var reelt sett begrunnet i at Idium hadde misligholdt avtalen, men slike etterfølgende forhold kan det ikke legges vekt på. Under enhver omstendighet er den høye terskelen som ligger i at det må foreligge "særlige grunde" for tilbakekall re integra, ikke overskredet. Idium erkjenner at selskapet ikke hadde innrettet seg etter avtalen på en slik måte at anvendelse av re integra-regelen er utelukket av den grunnen.
- (17) Idium AS har fremsatt denne påstanden:
- "1. Lagmannsrettens dom oppheves.**
 - 2. Idium AS tilkjennes sakskostnader for Høyesterett."**
- (18) Ankemotparten, *Nordisk Utleie AS*, har i korthet gjort gjeldende:
- (19) Bindende avtale ble ikke inngått. Den "aksepten" Nordisk Utleie sendte, var betinget av at partene kom til enighet om resten på det møtet som aldri ble avholdt. Idiums tilbud inneholdt lite eller ingenting om publiseringsløsning, nettsalgsløsning og leveringsfrister, noe partene skulle bli enige om. Dessuten var det i tilbudet tatt et signaturforbehold, men ingen av partene har signert.
- (20) Den såkalte re integra-regelen ga uansett Nordisk Utleie anledning til å trekke tilbake sin aksept. Nordisk Utleie hadde med rette mistet tilliten til Idium, og regelen utelukker ikke at en avtalepart påberoper seg etterfølgende forhold, selv om det samme forholdet også vil kunne påberopes som mislighold. Parten har i så fall valgfrihet. Bruk av re integra-regelen gjør her intet innhugg i prinsippet om at avtaler skal holdes, fordi Idium ikke hadde innrettet seg og dessuten opptrådt klanderverdig. Adgang til å bruke re integra-regelen kan motvirke at den andre parten nedprioriterer avtalen straks den er inngått.
- (21) Nordisk Utleie AS har fremsatt denne påstanden:
- "1. Prinsipalt: Anken forkastes.**
Subsidiært: Nordisk Utleie AS frifinnes mot å betale Idium AS inntil kroner 20 000.
 - 2. I begge tilfeller: Idium AS betaler sakskostnader til Nordisk Utleie AS for alle instanser."**
- (22) *Jeg har kommet til at anken fører frem.*
- (23) Jeg ser først på spørsmålet om avtale ble inngått. Høyesterett har i HR-2017-971-A avsnittene 36 til 45 redegjort for de vurderingene som må gjøres i den forbindelse.
- (24) I dommens avsnitt 45 fremheves at "spørsmålet om i hvilken grad det er oppnådd enighet om sentrale vilkår", er av "særlig interesse". Dette er sagt i en situasjon hvor partene ikke hadde gitt særskilte tilsagn om å inngå avtale. I saken her er situasjonen annerledes. Idium

hadde oversendt det selskapet beskrev som et "tilbud", og Nordisk Utleie svarte at selskapet "aksepterer" tilbudet. Da vil spørsmålet om avtale er inngått, i første rekke måtte avgjøres ut fra en tolking av partenes respektive utsagn.

- (25) Jeg kan ikke se at det er grunnlag for å tolke Nordisk Utleies aksept innskrenkende, og da slik at endelig aksept var betinget av at partene kom til enighet om en del ytterligere forhold i det møtet som skulle holdes kort tid etterpå. For det første er det ingenting i akseptens ordlyd som tilsier det. For det andre var det fra Idiums side klargjort at det var viktig for selskapet å få på plass avtale samme dag. Nordisk Utleies aksept imøtekom dette ønsket, etter at selskapet hadde fått gjennomslag for prisendringer. Og endelig er jeg ikke enig med Nordisk Utleie i at det forelå uavklarte forhold av betydning da aksepten ble sendt. Det aksepterte tilbudet regulerte de sentrale vilkårene.
- (26) Nordisk Utleie har også gjort gjeldende at det fra Idiums side er tatt signaturforbehold. I Rt-2014-100 avsnittene 29 til 34 er vilkårene for, og virkningen av, signaturforbehold beskrevet. Av særlig betydning her er at det i avsnitt 34 fremheves at innholdet i et slikt forbehold "må ... fastlegges på grunnlag av en normal forståelse av avtalens ord og uttrykk – altså en objektiv tolking".
- (27) I dette tilfellet fremgikk det av tilbudet, som jeg siterte fra innledningsvis, at "[s]ignert tilbud anses som en avtale". Det fremgår altså ikke at signering er den *eneste* måten binding kan skje på. Et annet sted i tilbudet fremgår at oppstartsmøte skal holdes "[e]tter kontraktssignering", men heller ikke den formuleringen kan etter min mening forstås slik at avtale bare kunne inngås ved signatur på tilbudsdocumentet. Og den måten Nordisk Utleie bandt seg på, var gjennom en e-post som i seg selv ikke er uklar, og som ble sendt på et tidspunkt selskapet kunne ta stilling til et helhetlig forhandlingsresultat. Jeg kan av disse grunnene ikke se at det her ble tatt et signaturforbehold som hindret partene i å binde seg på den måten de gjorde.
- (28) På denne bakgrunn har jeg kommet til at partene den 30. april 2014 inngikk bindende avtale. Det neste spørsmålet er om Nordisk Utleie var berettiget til, den 10. mai 2014, å trekke aksepten sin tilbake.
- (29) Norsk rett åpner for at en avtalepart, i unntakstilfeller, kan trekke sitt løfte tilbake, selv om den andre parten har fått kunnskap om løftet. Det er vanlig å knytte regelen – som med stikkord kalles re integra-regelen – til en analogisk anvendelse av avtaleloven § 39 andre punktum, se senest Rt-2012-1904 avsnittene 50 og 51, Snarøya. Som det fremgår der, er et vilkår at mottakeren ikke har "indrettet sig" på løftet. I vår sak har Idium erkjent at selskapet ikke hadde gjort det, slik at vilkåret er oppfylt. I tillegg er det et vilkår at det foreligger "særlige grunde", som det "kan" tas hensyn til. Dette vilkåret legger opp til en bred, skjønnsmessig vurdering.
- (30) Idium har gjort gjeldende at denne retten til å tilbakekalle løftet ikke kan begrunnes i en adferd som etter sin art kan utgjøre mislighold av avtalen, og som derved har skjedd *etter* at avtalen ble inngått. Ordlyden i avtaleloven § 39 andre punktum kan, isolert sett, gi en viss støtte for dette synspunktet. Bestemmelsen forskyver det tidspunktet som mottakeren fikk eller burde fått *kunnskap* om en relevant begivenhet; løftet bortfaller også om kunnskapen kom sent. Men den synes ikke å utvide de *begivenheter* kunnskapen skal knyttes til. Begivenhetene må da forutsetningsvis ha foreligget allerede på løftetidspunktet.

- (31) Men, som nevnt, § 39 andre punktum anvendes ikke her direkte, og spørsmålet er hvor langt analogien skal strekkes. Det finnes lite rettspraksis om spørsmålet, men det fremgår av Rt-1926-597 at Høyesterett, blant flere momenter for å godta tilbakekall, la vekt på at oppfyllelse var blitt umulig for løftegiveren. Også rettsteorien synes gjennomgående å ha åpnet for å kunne legge vekt på etterfølgende begivenheter, se for eksempel Stang, Tidsskrift for Rettsvitenskap 1930 side 51 følgende på side 75, Hauge, Ugyldighet ved formuerettslige disposisjoner 2009 side 127 og Giertsen, Avtaler 2014 side 105. Og så langt jeg kan se, er dette heller ikke utelukket i svensk og dansk rett, som her har parallelle regler, se Högsta Domstolens dom inntatt i NJA 1999 side 793 og Gomard med flere, Almindelig kontraktsret 2012 side 118 og 119.
- (32) Jeg mener derfor at også begivenheter som er inntruffet etter at avtalen er inngått, *kan* utgjøre en særlig grunn som gir en part adgang til å trekke tilbake sitt løfte etter re integra-regelen. Da finner jeg heller ikke grunnlag for helt generelt å utelukke etterfølgende adferd som vil kunne utgjøre mislighold av avtalen. En slik avgrensning ville vært vanskelig å trekke i praksis.
- (33) Når det er sagt, mener jeg at det i den nærmere vurdering som skal foretas, vil måtte ha betydning at de særlige grunner som påberopes, knyttes til etterfølgende begivenheter. Særlig i kommersielle avtaleforhold mellom profesjonelle og likeverdige parter, slik tilfellet var her, ligger det til rette for å regulere i avtalen selv hvilken betydning ulike begivenheter som kan inntreffe under avtalens løp, skal få. Tilbakekall re integra vil etter min mening være lite aktuelt hvis grunnlaget er en etterfølgende adferd fra den andre parten som typisk reguleres av misligholdsreglene.
- (34) Mitt syn er derfor at selv om det *prinsipielt* sett ikke er utelukket å trekke inn etterfølgende adferd fra den andre avtaleparten, vil nok slik adferd – i alle fall alene – i *praksis* vanskelig gi grunnlag for bruk av re integra-regelen dersom det, som her, er inngått en avtale mellom profesjonelle og likeverdige parter. I de tilfellene vil behovet for innretting og forutsigbarhet vanligvis være stort helt fra inngåelsen av avtalen.
- (35) Med dette utgangspunktet går jeg over til å bedømme de særlige grunner Nordisk Utleie har påberopt seg.
- (36) Som jeg refererte, bygget Nordisk Utleie sitt tilbakekall på at selskapet ikke lenger hadde "tillit" til at Idium kunne gjennomføre prosjektet, og selskapet viste i den forbindelse til den fakturaen som ble sendt, og til at kontakt ikke var oppnådd med sikte på å holde oppstartsmøte. Begge deler er adferd fra Idiums side som fant sted etter avtaleinngåelsen.
- (37) Jeg finner at forholdene rundt fakturaen er bagatellmessige i denne sammenhengen. Det er mulig – men ikke helt klart – at den ble sendt tidligere enn avtalen ga grunnlag for, og den inneholdt ubestridt et noe høyere beløp enn avtalt. Men dette er forhold som lå til rette for – i alle fall i første omgang – avklaring gjennom dialog mellom partene. Det er ikke et forhold som kan vektlegges som grunnlag for å trekke seg fra avtalen.
- (38) Mer vesentlig finner jeg de vanskelighetene Nordisk Utleie hadde med å få til oppstartsmøte. Idium brøt plikten til å holde møtet 2. mai, og var senere langt på vei utilgjengelig for Nordisk Utleie frem til selskapet avsluttet samarbeidet 10. mai. Som lagmannsretten pekte på, kan adferden gi inntrykk av at Idium nedprioriterte oppfyllelsen

av avtalen. Det er også opplyst at prosjektet var virksomhetskritisk for Nordisk Utleie, i den forstand at selskapet i praksis ikke ville komme i gang med sin virksomhet før internettsiden var på plass. Men sett i lys av den svært høye terskelen jeg har beskrevet for et tilfelle som dette, er det likevel mitt syn at denne adferden ikke er tilstrekkelig til å gi Nordisk Utleie adgang til å trekke seg fra avtalen etter re integra-regelen. Dersom det var vesentlig for Nordisk Utleie å kunne reagere mot slik adferd, var det nærliggende å regulere virkningen i avtalen selv.

- (39) Jeg har på denne bakgrunn kommet til at anken fører frem, med den følge at lagmannsrettens dom oppheves etter tvisteloven § 29-23 fjerde ledd andre punktum, jf. tredje ledd, jf. § 30-3. Lagmannsretten må ta stilling til det erstatningskravet Idium har fremsatt, hvilket inkluderer Nordisk Utleies subsidiære påstand.
- (40) Idium har fremsatt krav om erstatning av sakskostnader for Høyesterett, og kravet må i samsvar med hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første ledd tas til følge. Det er ikke reist innvendinger mot kravets størrelse på 226 473 kroner, som jeg legger til grunn.
- (41) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Lagmannsrettens dom oppheves.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler Nordisk Utleie AS til Idium AS 226 473 – toundreogtjuesekstusenfirehundreogsyttitre – kroner innen 2 – to – uker fra fornyelsen av denne dom.

- (42) Dommar **Høgetveit Berg:** Eg er i det hovudsaklege og i resultatet einig med førstvoterande.
- (43) Dommer **Bergh:** Likeså.
- (44) Dommer **Kallerud:** Likeså.
- (45) Dommer **Bårdsen:** Likeså.
- (46) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Lagmannsrettens dom oppheves.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler Nordisk Utleie AS til Idium AS 226 473 – toundreogtjuesekstusenfirehundreogsyttitre – kroner innen 2 – to – uker fra fornyelsen av denne dom.

Riktig utskrift bekrefte: